

อิทธิบาท 4 กับการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา Principle IV with Quality Assurance in Higher Education.

พระสุรชัย สุรชโย (หงษ์ตระกูล)

นักวิชาการอิสระ

Phra Surachai Surachayo (Hongtrakul)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Hongtrakulds@gmail.com

(Received : 5 August 2022 ; Edit : 7 August 2022; accepted : 18 August 2022)

บทคัดย่อ

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการประกอบกิจการงานต่างๆ ได้แก่ ฉันทะ พอใจในการทำงานนั้นๆ วิริยะ มีความเพียรพยายามประกอบกิจการงานนั้น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในกิจการงานนั้น และวิมังสา หมั่นไตร่ตรองพิจารณาข้อบกพร่องและนำกลับมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีความสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพ การศึกษา ผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตสามารถนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพที่ดีและมั่นคงสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างดีเยี่ยม

คำสำคัญ : อิทธิบาท 4, การประกันคุณภาพการศึกษา, สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

Education Quality Assurance The quality of education and the quality of education is standardized by the internal quality assurance of basic education institutions. Educational Quality Indicators and Assessments Basic Education Standard is a specification of the qualification. And the desirable qualities that are needed in every institution. It sets clear expectation for teachers, administrators, parents, communities, and other organizations involved in ensuring that the educational system is in place to support good, good and happy learners..

Keywords : Principle IV, Quality Assurance, Higher Education.

บทนำ

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยได้ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545ในหมวดที่6ว่าด้วยการประกันคุณภาพ การศึกษาระบุไว้ว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา,2553) ในปัจจุบันระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมาย ให้เป็นแนวทางปฏิบัติงาน ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมและการเรียนการสอน เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง สอดคล้องกับหลักการในระดับชาติไม่ว่าจะเป็น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษา เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ ในขณะที่เดียวกันกับการ ดำเนินงานของมหาวิทยาลัยต้องเป็นไปตาม ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ที่ตั้งไว้

จากความจำเป็นที่จะต้องประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงได้มีสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ดังนี้(ณัฐพล ชุมวรฐายี,2545)

หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

องค์กรจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อการปฏิบัติหน้าที่โดยสมาชิกจะต้องไม่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะคนเดียว หากแต่การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในลักษณะกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายการปฏิบัติงานชัดเจนเรียกว่า “ทฤษฎีหมุดเชื่อมโยง” ของไลเคิร์ท (Linking Pin function theory) เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนในหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานใดๆ ร่วมกันด้วยการตัดสินใจ ร่วมจัดการและพัฒนา การให้ข้อเสนอแนะและให้ความคิดเห็นต่างๆ ในองค์กร การให้เกียรติและถือว่าทุกคนในองค์กรล้วนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน หน่วยงานที่มีคุณภาพ จะมีโครงสร้างการปฏิบัติงานร่วมกันแบบหมุดเชื่อมโยง

1. การทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้งานมีประสิทธิภาพ สิ่งจูงใจมากขึ้น หน่วยงานได้ผลงานที่ดีที่สุด เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ในการบริหารงานต้องสร้างกลุ่มปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

2. การปฏิบัติงานกลุ่มใช้ได้กับทุกระดับองค์กร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหมุดเชื่อมโยง คือ ผู้บังคับบัญชาขึ้นเหนือขึ้นไปเป็นผู้นำกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่ม เพื่อเชื่อมโยงกับกลุ่มในระดับสูงต่อไป 3. หลักการสำคัญที่สุดต้องถือว่าการวางแผนและการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องของกลุ่ม ให้กลุ่มตัดสินใจโดยสมาชิกทุกคน ทุกคนจะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ผูกพันยอมรับกัน(สมคิด บางโม,2554)

1. หลักอภิปา 4 ในพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับอภิปา 4 โดยให้ความหมายว่า สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด ส่วนอภิปาซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ และนำไปสู่ความสำเร็จที่เป็นจุดมุ่งหมายของสมาธิ สมาธิเกิดจากอภิปาข้อใด ก็มีชื่อเรียกตามอภิปาข้อนั้น โดยนัยนี้มีสมาธิ 4 ข้อ คือ

1. ฉันทะสมาธิ สมาธิที่เกิดจากฉันทะหรือสมาธิที่มีฉันทะเป็นใหญ่
2. วิริยะสมาธิ สมาธิที่เกิดจากความเพียร หรือสมาธิที่มีวิริยะเป็นใหญ่
3. จิตตะสมาธิ สมาธิที่เกิดจากความคิดจดจ่อ หรือสมาธิที่มีความคิดจดจ่อเป็น ใหญ่
4. วิมังสาสมาธิ สมาธิที่เกิดจากวิมังสา หรือสมาธิที่มีวิมังสาเป็นใหญ่

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของอภิปาว่าธรรมที่ให้ถึงอภิปา (ฤทธิ์) หรือความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสำเร็จหรือแปลงงายๆ ทางแห่งความสำเร็จมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ (พอใจวิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) โดยสรุปก็คือ มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจใส่ฝึกฝน และใช้ปัญญาสอบสวนทั้งหมด นับเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ต้องการ

สมาธิเหล่านี้ จะเกิดมีควบคู่ไปด้วยกันกับความเพียร ที่เรียกว่า ปรานสังขาร ซึ่งแปลว่า สังขารที่เป็นตัวความเพียร หรือความเพียรที่เป็นเครื่องปรุงแต่ง แปลงงายๆ ว่าความเพียรที่เป็นแรงสร้างสรรค์ หรือความเพียรสร้างสรรค์(พระธรรมปิฎก,2543)

การใช้อภิปา 4 ในทางการศึกษาจึงมีความหมาย เพื่อจำกัดวิชา คือ การไม่รู้สิ่งที่ไม่รู้ควรรู้ (อวินทริยัม วินทิตติ อวิชา) และการรู้สิ่งทีควรรู้ ชื่อว่า วิชา (วินทียวินทิตติ วิชา) ตรงกันข้ามกับคำว่า ฆมมานสภาวะวิทติกรโธตติ วิชา ซึ่งแปลว่า การรู้สภาวะแท้จริงของแหล่งที่ทำให้เกิดปัญญา 3 ประการตามที่ พระธรรมปิฎกได้กล่าว คือ

1. จิตตามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล (Wisdom resulting from reflection : knowledge that is thought out)

2. สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การเล่าเรียนมา (Wisdom resulting from study: Knowledge that is learned from others)

3.ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ (Wisdom resulting from mental development : knowledge that is gained by development or practice)

อภิปา คำว่า บาท แปลว่า ฐาน เจริง เช่น เค้าหรือตีน เพราะเป็นเชิงรองรับร่างกาย ส่วนอภิปา แปลว่า ความสำเร็จ คำว่า ฤทธิ์ ก็แปลว่า ความสำเร็จ โดยรวม อภิปา จึงหมายความว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ รวมถึง 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา กล่าวคือ ฉันทะ คือ ความพอใจ ในสิ่งที่ต้องทำ วิริยะ คือ พากเพียร เพียรไปในสิ่งที่พอใจ จิตตะ คือ เอาใจใส่ ฝึกฝน อยู่แต่สิ่งนั้นไม่เปลี่ยนแปลง และวิมังสา คือ ค้นคว้า สอดส่อง เพื่อจะแก้ปัญหาอุปสรรคอยู่เสมอไป(พุทธทาสภิกขุ,2518)

อิทธิบาทจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักที่ทำให้ถึงความสำเร็จ เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย กล่าวคือ หลักธรรมเหล่านี้ เป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างพอเพียงอย่างเดียวก็ไม่สร้างเหตุแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามชวนช่วยหาความรู้บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคัน พิจารณาข้อบกพร่องในการเรียนแล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งหลักธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ

1. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป

2. วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดย

3. จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4. วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลประเมินผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553)

พระไตรปิฎกเล่มที่ 35 พระอภิธรรมปิฎกเล่มที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงวิธีการเจริญหรือการปฏิบัติอิทธิบาท 4 ประการ คือ

- 1) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร
- 2) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร
- 3) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร
- 4) ปฏิบัติ หรือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร

1. ฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นไฉน

ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจ ในธรรม

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ปธานสังขาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ทอดย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยในทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามายังแล้ว เข้ามายังแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

2. วิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นไฉน

วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ปธานสังขาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ทอดย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยในทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามายังแล้ว เข้ามายังแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

3. จิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็นไฉน

จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ประธานสังฆาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยจิต สมาธิ และประธานสังฆาร ดังกล่าวนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยจิตตสมาธิประธานสังฆาร ด้วยประการฉะนี้

4. วิมมังสาสมาธิและประธานสังฆาร เป็นไฉน

วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ

สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์ สมาธิสัมมาสมาธิ

ประธานสังฆาร หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประครองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิมังสา สมาธิ และประธานสังฆาร ดังกล่าวนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิประธานสังฆาร ด้วยประการฉะนี้

พระไตรปิฎก ได้กล่าวถึงอิทธิบาท 4 ไว้ว่าอิทธิบาท 4 คือ

- 1) ฉันทอิทธิบาท
- 2) วิริยอิทธิบาท
- 3) จิตตอิทธิบาท
- 4) วิมังสอิทธิบาท

1) ฉันทอิทธิบาท

ในอิทธิบาท 4 นั้น ฉันทอิทธิบาท เป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละกิเลส เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม ในสมัยนั้น อันใดนี้เรียกว่า ฉันทอิทธิบาทธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยฉันทอิทธิบาท

2) วิริยอิทธิบาท

วิริยอิทธิบาท เป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละกิเลส เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด การปรารถนาความ เพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ วิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้เรียกว่า วิริยอิทธิบาท ธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยวิริยอิทธิบาท

3) จิตตอิทธิบาท

จิตตอิทธิบาท เป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละกิเลส เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด จิต มโน มานัส ฯลฯ มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน อันใดนี้เรียกว่า จิตตอิทธิบาท ธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตตอิทธิบาท

4) วิมังสอิทธิบาท

วิมังสอิทธิบาทเป็นไฉน ภิกษุในศาสนา นี้ เจริญโลกุตตรมานอันเป็นเครื่องนำออกไปจากโลก ให้เข้าสู่นิพพาน เพื่อละกิเลส เพื่อบรรลุปฐมภูมิ สัจจจากาม สัจจจาก อกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน ประกอบด้วยด้วยวิตก วิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวก เป็นทุกขาปฏิบัติทันทาภิญญา อยู่ในสมัยใด ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้นอันใด นี้เรียกว่า วิมังสอิทธิบาท ธรรมทั้งหลายที่เหลือ เรียกว่า ธรรมที่สัมปยุตด้วยวิมังสอิทธิบาท

อิทธิบาท 4 คือใช้คุณธรรมนำทาง สู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ ต้องมีความพอใจ มีความเพียร มีสมาธิ จึงทำให้เกิดปัญญา และหัวใจของการบริหารเชิงพุทธ ที่สำคัญที่สุด คือ “พรหมวิหาร 4” ต้องมีทั้ง เมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือ สั่งสอนผู้น้อย ให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง มีมัทธา ปลอ่ยให้เขาเติบโตได้ ไม่เข้าการแทรกแซง และอุเบกขา รู้จักความพอดี ปลอ่ยวาง ฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็น นี่คือนหลักธรรมประจำใจ ที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์(พระธรรมโกศาจารย์,2551)

สรุปได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการประกอบกิจการงานต่างๆ ได้แก่ ฉันทะ พอใจในการทำงานนั้นๆ วิริยะ มีความเพียรพยายามประกอบกิจการงานนั้น จิตตะ เอาใจฝึกใฝ่ในกิจการงานนั้น และวิมังสา หมั่นไตร่ตรองพิจารณาข้อบกพร่องและนำกลับมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีความสอดคล้องกับการระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

2. หลักการประกันคุณภาพการศึกษา

1) ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพศึกษานั้นจัดเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้บริหารทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน, ผู้ปกครอง, และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ, ประชาชน, และสังคมโดยรวม(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2543) การประกันคุณภาพการศึกษาจึงนับว่าเป็นกลไกที่สำคัญ ในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายและมาตรฐานทางการศึกษาได้ เพราะการประกันคุณภาพการศึกษานี้เป็นระบบที่จะบ่งบอกถึงความพร้อมและมาตรฐานในการจัดการศึกษา ในสถาบันการศึกษา ซึ่งจะสร้างความมั่นใจในตัวผู้รับบริการ ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลผลิตที่สถานศึกษาจะผลิตออกมาได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีลักษณะที่ตรงตามความต้องการของสังคม ได้มีนักวิชาการศึกษาได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ขึ้นเพื่อประเมินคุณภาพ ซึ่งทำโดยบุคคลภายนอกหรือผู้ตรวจสอบอิสระ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารเพิ่มความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างดำเนินไปด้วยดี การประกันคุณภาพ (Quality assurance) จึงเป็นกระบวนการในการประเมินคุณภาพและการรายงานผลเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น (ดำรง ทวีแสงสกุลไท,2533)

การประกันคุณภาพ หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า โรงเรียนมีแนวทางจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการ นโยบายและจุดเน้นของแผนการศึกษาของ รัฐ และโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุณภาพทางการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน(วารินทร์ ลินสูงสุด,2542)

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้หลักฐาน ข้อมูลแก่ประชาชนว่าบุคคลในโรงเรียนทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียน และสาธารณชน มีความมั่นใจในคุณภาพของนักเรียน(อุทุมพร จารมมาน ,2544)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคม โดยรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและผลผลิตไม่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2543)

สามารถสรุปความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาดังนี้ คือ การสร้างมาตรฐานของการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษาโดยมีวิธีการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ มาตรฐานและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) ประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำหรับประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษานั้นได้มีนักวิชาการให้ความหมายหลายคน ผู้วิจัยขอ ยกตัวอย่าง ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา(คณะกรรมการการศึกษา,2544) ดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (Internal Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยวงจร PDCA (Plan - Do - Check - Act) เป็นการปฏิบัติโดยบุคลากรของสถาบันการศึกษาหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการศึกษานั้นๆ

2. การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก (External Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและเป็นการพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษานั้นๆ

ประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา(อุทุมพร จามรมาน,2544) ดังนี้

1. ประกันภายใน หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดย หน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

2. ประกันภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงาน ภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการ ประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา ระบบและกลไก หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆที่มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกัน อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยบุคลากร ทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ แนวปฏิบัติ และปัจจัยต่างๆ เป็น กลไกให้การดำเนินงานบรรลุ เป้าหมาย

สรุปประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถสังเคราะห์รวมกันได้แบ่งประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษาได้ 2 ประการซึ่งในที่นี้ประเภทที่มีนักวิชาการเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษาจำนวน 2 ประการ ได้แก่

1) การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยวงจร PDCA (Plan - Do - Check - Act) จากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษา

2) การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

3) ลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำหรับลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมลักษณะโดยภาพกว้างของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวม ดังนี้

แนวคิดหลักของการพัฒนาระบบประเมินภายในว่า แนวโน้มของการประเมินผลการศึกษาให้ความสำคัญกับการประเมินตนเอง (Self-evaluation) มากขึ้น ผลการประเมินตนเองหากดำเนินการอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีการนำไปใช้อย่างจริงจังจะส่งผลดีต่อหน่วยงาน วงจร PDCA จัดเป็นกระบวนการปฏิบัติที่มีการตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา ประกอบด้วย การวางแผน, การปฏิบัติ, การตรวจสอบประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขทั้งนี้สถานศึกษาอาจเคยทำการประเมินตนเองอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีแบบแผน หรือไม่มีระบบที่แน่นอนก็ได้ หากสถานศึกษาประสบความสำเร็จในการดำเนินการประเมินผลภายในก็มุ่งที่จะทำให้เกิดผลผลิต 2 ประการคือ(สุวิมล ว่องวานิช,2544)

1. ผลผลิตที่เกิดขึ้นทันที คือ การสร้างการทำงานแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ซึ่งทำให้บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักในคุณค่าของการประเมิน มีการกำหนดพันธกิจที่จะทำการประเมิน มีการร่วมมือกันทำงาน และมีการนำผลไปพัฒนาปรับปรุงการทำงาน

2. ผลผลิตปลายทาง คือ การได้รูปแบบการประเมินผลภายในที่พัฒนาโดยสถานศึกษา ได้คณะทำงานหรือทีม นักประเมินในสถานศึกษา และแนวทางการขยายผลไปยังสถานศึกษาอื่น

มาตรฐานการศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตของการจัดการศึกษาเพื่อการกำกับ ติดตาม ดูแล ตรวจสอบ และประกันคุณภาพของสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษาจึงไม่ได้หมายถึงระดับคุณภาพในด้านหนึ่งเท่านั้น แต่รวมถึงผลผลิตทางการศึกษาที่เกิดกับตัวผู้เรียน โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้บริหารสถานศึกษาหรือกระบวนการจัดการบริหารการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2554)

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างยั่งยืน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องมีการทำงานที่มุ่งประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีความตระหนักรับรู้ และเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นระบบ มีคุณภาพ ผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการกำหนดเป้าหมาย และดำเนินกิจกรรม/โครงการที่ใช้ผลการประเมินผลตนเอง ผลการประเมินคุณภาพจากองค์กรภายนอก หรือผลการวิจัยที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ตลอดจนใช้ผลการวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน การติดตามตรวจสอบและปรับปรุงงานเป็นระยะ จะช่วยให้งานบรรลุผลได้อย่างดี และมีประสิทธิภาพ ผลที่เกิดกับผู้เรียนจะเป็นที่พึงพอใจกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับช่วงต่อจากสถานศึกษา ด้วยการดำเนินงานที่ทุกคนมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบร่วมกันเช่นนี้ ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาอย่างแท้จริง และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตในการทำงานของทุกคนเป็นวัฒนธรรมขององค์กรที่ยึดคุณภาพผู้เรียนฝังแน่นอยู่ในจิตใจตลอดเวลา (กระทรวงศึกษาธิการ,2554)

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา (Internal Quality Assurance) เป็นระบบที่สถานศึกษา สร้างความมั่นใจ (Assure) แก่ผู้รับบริการ ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงานว่าสถานศึกษาสามารถศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด และผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ ทักษะ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมคาดหวัง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและชุมชนตามความเหมาะสมด้วยการบริหารจัดการที่มีคุณภาพทั้งองค์กรโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม บุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูและผู้บริหารตระหนักถึงเป้าหมาย คือ ผลประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นอันดับแรก ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา จึงเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้และถูกกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและประกาศกฎกระทรวง ซึ่งการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษามีหลักการ 3 ประการ (สำนักทดสอบทางการศึกษา,2553)

สรุปลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถสังเคราะห์รวมกันได้แบ่งลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาได้ 3 ประการซึ่งในที่นี้ประเภทที่มีนักวิชาการเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นลักษณะที่สำคัญของลักษณะของการประกันคุณภาพการศึกษาจำนวน 3 ประการ ได้แก่

- 1) ให้ความสำคัญกับการประเมินตนเอง (Self-evaluation) มากขึ้น ผลการประเมินตนเองหากดำเนินการอย่างถูกต้องทำให้เกิดผลผลิต 2 ประการคือผลผลิตที่เกิดขึ้นทันที และผลผลิตปลายทางเกี่ยวข้องกับปัจจัย
- 2) เป็นกระบวนการ และผลผลิตของการจัดการศึกษาเพื่อการกำกับ ติดตาม ดูแล ตรวจสอบ และประกันคุณภาพของสถานศึกษาตรวจสอบและตัดสินคุณภาพ โดยเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และดำเนินการอย่างยั่งยืน
- 3) เป็นระบบที่สถานศึกษา สร้างความมั่นใจ แก่ผู้รับบริการ ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหรือสถานประกอบการที่รับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงานว่าสถานศึกษาสามารถศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐาน หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาได้กำหนดไว้เป็น 3 ข้อ คือ

1. รัฐกระจายอำนาจกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการ, งบประมาณ บุคลากรและทรัพยากร ให้จังหวัดและสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท
2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน, องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อนักเรียนและผู้ปกครองตามมาตรฐานที่กำหนดของผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษานั้นจัดเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมโดยยึดหลักการจัดการศึกษา 3 ประการ คือเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

สำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องการประเมินผล การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานของสถานศึกษา ว่าได้ดำเนินการครบถ้วนถูกต้องตามลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์หรือไม่ ถ้าพบว่ายังบกพร่องก็จะได้ปรับปรุง แก้ไข หรือถ้าอยู่แล้วก็จะได้แสวงหาวิธีการเพื่อจัดทำให้ดียิ่งๆขึ้น

สรุป

ได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการประกอบกิจการงานต่างๆ ได้แก่ ฉันทะ พอใจในการทำงานนั้นๆ วิริยะ มีความเพียรพยายามประกอบกิจการงานนั้น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในกิจการงานนั้น และวิมังสา หมั่นไตร่ตรองพิจารณาข้อบกพร่องและนำกลับมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีความสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ระบบ PDCA ได้แก่ P (Plan มีการวางแผนการปฏิบัติงานด้วยความพอใจ สมครใจในการปฏิบัติงานนั้น), D (Do ลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างขยันขันแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค), C (Check ตรวจสอบการปฏิบัติงานด้วยจิตมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานนั้น) และ A (Act พิจารณาการปฏิบัติงานนั้นด้วยจิตใจที่รอบคอบและนำผลการปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น) หากผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพที่ดีและมั่นคงสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างดีเยี่ยม

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2554). **แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2544).สำนักงาน. **แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**. . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ณัฐพล ชุมวราฐย์.(2545). **บันไดสู่การประกันคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการคุณภาพในโรงเรียนเพื่อการประเมินภายนอก**, กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด.
- ดำรง ทวีแสงสกุลไท.(2533). **การควบคุมคุณภาพสำหรับนักบริหารและกรณีศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอเชียเพรส จำกัด.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).(2551). **ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ ไทยรัฐ**.20 มิถุนายน 2551.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต).(2543). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 19,บริษัท เอส, อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- วารินทร์ สีนสูงสุด.(2542). **การประกันคุณภาพการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สยามมิตรการพิมพ์.
- สมคิด บางโม.(2554). **องค์การและการจัดองค์กร**, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิทย์พัฒน์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2554). **การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เล่ม 2**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2543). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก**, กรุงเทพมหานคร : สกศ..
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2543). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา**, เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.(2553). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา.(2553). **กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุวิมล ว่องวานิช.(2544). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา**.กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- อุทุมพร จามรมาน.(2544). **การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ฟันนี่ พับลิชชิ่ง.